

УДК 338.48:631.115

РОЗВИТОК АГРОТУРИЗМУ ЯК ВІДПОВІДІ НА ГЛОБАЛЬНІ ПРОДОВОЛЬЧІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ

Кудінова І. П.

кандидат економічних наук, доцент,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1324-3840>

Сутність агротуризму полягає в органічному поєднанні туристичної діяльності із традиційними видами сільськогосподарського виробництва, що дає змогу створювати унікальні форми відпочинку та пізнавальних практик на базі сільських територій. Він розглядається як різновид сільського туризму, спрямований на забезпечення туристів можливістю ознайомлення з аграрним способом життя, локальними традиціями, природними ландшафтами, продуктами сільського господарства та культурною спадщиною території.

Агротуризм формує багатовимірну взаємодію між туристом, місцевою громадою та сільським середовищем: турист отримує відпочинок, емоційний та пізнавальний досвід; громада — додаткові економічні ресурси та можливість розвитку; а територія — стимул для збереження природних і культурних ресурсів. У центрі агротуристичної діяльності знаходиться ідея сталості, тобто збалансованого використання природних, економічних та культурних ресурсів без їх виснаження.

До основних характеристик агротуризму належать:

- автентичність — збереження традиційного укладу життя, побуту й культурних практик;
- екологічність — використання екологічно чистих технологій у господарстві й туризмі;
- локальність — орієнтація на місцеві ресурси, продукти та особливості території;
- інтерактивність — залучення туристів до практичних видів діяльності (догляд за тваринами, садівництво, приготування традиційних страв);
- соціальна відповідальність — підтримка місцевого населення, розвиток малого підприємництва та збереження сільських громад.

Таким чином, агротуризм виступає не лише формою відпочинку, але й механізмом економічного, соціального та культурного розвитку сільських територій. Його сутність полягає у створенні синергії між туризмом, аграрним виробництвом і культурною спадщиною, що дозволяє формувати конкурентоспроможний, екологічно відповідальний та соціально значущий туристичний продукт.

У сучасних умовах, коли економічні системи світу зазнають глибоких трансформацій, агротуризм постає як одна з найбільш перспективних форм сталого розвитку сільських територій. Глобальні продовольчі кризи, зміна клімату, деградація земель, втрата біорізноманіття, урбанізація та соціально-економічні проблеми сільських громад створюють потребу в інноваційних підходах, здатних забезпечити стабільність та стійкість локальних економік. Агротуризм, поєднуючи туристичну діяльність, сільське господарство і культурну спадщину, формує комплексний механізм реагування на ці виклики [1].

Сучасні агротуристичні ініціативи ґрунтуються на принципах екологічної відповідальності, підтримки місцевих традицій та розвитку культурного різноманіття. В умовах глобальних продовольчих викликів агротуризм сприяє зміцненню локальних виробничих систем, стимулюючи попит на фермерські продукти, органічне харчування та короткі ланцюги постачання. Туристи, які відвідують агросадиби, знайомляться з методами традиційного землеробства й місцевою гастрономічною культурою, що популяризує відповідальне споживання, зменшує залежність від імпортованих товарів і підтримує економіку громад.

Важливим підґрунтям розвитку агротуризму є також екологічна безпека. На тлі кліматичних змін та інтенсивного виснаження природних ресурсів агротуристичні господарства стають прикладом впровадження енергоощадних технологій, збереження природних ландшафтів, підтримки біорізноманіття, розвитку екостежок та екопросвітницьких програм. Відвідувачі отримують можливість не лише відпочити на природі, але й зануритися в культуру ощадливого використання ресурсів, вчитися принципам природоорієнтованого господарювання та оцінювати важливість екологічної стабільності.

Окрему увагу необхідно приділити культурному аспекту агротуризму. Збереження нематеріальної культурної спадщини – ремесел, традиційної кухні, народних звичаїв та місцевого фольклору – є важливим чинником зміцнення ідентичності громад. Агротуризм забезпечує платформу для демонстрації різноманіття української культури, сприяє міжкультурному діалогу, формує інтерес міжнародних туристів до автентичних практик та об'єднує громади навколо культурного розвитку. Таким чином, агротуризм виконує не лише економічну чи екологічну функцію, а й культурну, закріплюючи значення традицій у глобалізованому світі.

Культурний потенціал агротуризму проявляється також у здатності відновлювати й підтримувати локальні традиції, які в умовах глобалізації та масової культури поступово втрачають свою автентичність. Туристична діяльність у сільських територіях стимулює розвиток ремісничих центрів, локальних творчих майстерень, етнографічних локацій, фестивалів і гастрономічних заходів, що сприяють популяризації регіонального колориту. Участь туристів у народних обрядах, дегустаціях традиційних страв, сезонних аграрних подіях, таких як жнива чи виноробні свята, забезпечує не лише рекреаційний, але й глибокий пізнавально-культурний досвід.

Агротуризм також відіграє важливу роль у збереженні мовного та етнокультурного різноманіття регіонів, оскільки знайомить туристів із діалектами, народними піснями, легендами та місцевими історіями. Це сприяє формуванню поваги до культурної спадщини й підвищує інтерес до українського культурного простору на міжнародному рівні. Завдяки взаємодії мешканців сільських територій і туристів створюється простір діалогу, у якому локальні традиції не лише зберігаються, а й отримують нове життя, адаптуючись до сучасного суспільства.

Крім того, розвиток агротуризму стимулює культурні інновації — створення нових форматів культурних практик, авторських майстер-класів, тематичних подій та інтерактивних форм знайомства з історико-культурною спадщиною. Це сприяє не лише економічному зростанню територій, а й інтелектуально-культурному розвитку місцевих громад, підвищенню їх соціальної активності та самодостатності. Таким чином, культурна складова агротуризму стає ключовим ресурсом, що підсилює його роль у забезпеченні сталого розвитку територій у глобальному контексті.

У цьому контексті важливо розуміти, як глобальні виклики співвідносяться з можливостями, які створює агротуризм. Це демонструє наведена нижче таблиця 1.

Агротуризм в умовах глобальних трансформацій стає одним із ключових інструментів формування стійкого розвитку сільських територій, забезпечуючи синергію економічних, екологічних та культурних цілей. Його потенціал полягає не лише у підтримці місцевого виробництва чи розвитку туристичних послуг, а й у здатності зберігати культурне різноманіття, формувати екологічно свідоме суспільство та зміцнювати продовольчу безпеку.

Взаємозв'язок глобальних викликів та можливостей агротуризму у їх подоланні

Глобальний виклик	Сутність проблеми	Можливості агротуризму у реагуванні на виклик
1	2	3
Глобальна продовольча криза	Нестача якісних продуктів, залежність від імпорту, підвищення цін	Розвиток локального виробництва, популяризація фермерських продуктів, зміцнення продовольчої незалежності громад
Зміна клімату	Посухи, повені, деградація ландшафтів, зміщення сезонності	Поширення сталих практик землеробства, впровадження екотехнологій, екопросвіта туристів
Деградація земель	Виснаження ґрунтів, ерозія, забруднення	Формування ґрунтозахисних підходів, підтримка біоорганічного сільського господарства
Втрата біорізноманіття	Зникнення видів та екосистем, зменшення природних ресурсів	Охорона ландшафтів, розвиток екостежок, збереження традиційних сортів і порід
Урбанізація та відтік молоді	Скорочення сільського населення, занепад громад	Створення робочих місць, розвиток сімейних бізнесів, залучення молоді через нові форми підприємництва
Соціально-економічна вразливість сіл	Низькі доходи, безробіття, економічна нестабільність	Диверсифікація доходів, розвиток малого бізнесу, підвищення якості життя
Загрози культурній спадщині	Втрата традицій, ремесел, звичаїв	Популяризація культурного різноманіття, збереження етнічних практик, розвиток гастротуризму та ремісничих майстерень

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Завдяки мультифункціональності агротуризм здатен протидіяти сучасним глобальним викликам, відновлювати життєздатність сільських громад і підтримувати сталий розвиток регіонів, забезпечуючи гармонійний баланс між природою, економікою та культурою. Це робить його важливим інструментом трансформації економічних систем у напрямі стійкості, інклюзивності та збереження національної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Основи сільського зеленого туризму: навч. посібник / Т. П. Кальна-Дубінюк, І. П. Кудінова, Л. Х. Рибак та ін. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2015. – 590 с.
2. Радіонова О., & Радіонов В. Генезис агротуризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. (52). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-28>